

Český polární výzkum a Arktický festival – Dny arktické a české vědy a kultury

Velkou roli v popularizaci Arktidy u české veřejnosti hraje již tradiční kulturně-vědecký projekt s názvem Arktický festival. Jeho hlavním cílem je prohlubování již existujících kontaktů mezi českými a arktickými vědci a umělci a navazování spolupráce mezi novými partnery. Odborná i laická veřejnost může díky festivalu proniknout do výsledků práce českých a severských odborníků v arktickém výzkumu a poznat společně kulturní a vědecké aktivity v České republice a v Arktidě. Zájemci mohou získat povědomí o kultuře a historii arktických národů a vychutnat si jedinečnou kulturu z různých částí dalekého Severu. Festival se zkrátka snaží ukázat, jak kultura dokáže vyvolat zájem médií o výzkum v Arktidě, jak lze vědu přiblížit neodbornému publiku i jak může zájem veřejnosti ovlivnit přístup zúčastněných stran k poskytování a zvyšování finančních prostředků na další výzkum. Je zřejmé, že jeden z hlavních cílů – přiblížení vědy laické veřejnosti – může sehrát pozitivní roli i v situacích, které s Arktidou přímo nesouvisí, jako je např. současná globální epidemická krize způsobená šířením nemoci covid-19. Máme tím na mysli vyvolání či prohloubení důvěry lidí v řešení problémů vědeckými metodami a poznání, že využití konkrétních vě-

deckých poznatků je jedinou cestou k udržitelnému rozvoji společnosti a k ochraně i udržitelnému využívání naší planety.

První česko-arktická festivalová akce se uskutečnila před dvěma lety u příležitosti 100. výročí vzniku Československa, 25. let České republiky a 10. výročí zahájení pravidelných pobytů českých vědců na Špicberkách. Ve správním středisku Longyearbyenu a v opuštěném hornickém městečku Pyramiden, dříve spravovaném ruským trustem Arktikogol, proběhl 21. srpna až 13. září kulturně-vědecký festival Doma na Špicberkách 2018 s podtitulem Dny čes-



1 V zimním období lze spojení mezi hlavní stanicí v Longyearbyenu a terénní stanicí Nostoc (ca 90 až 120 km) překonat jen za pomoci sněžných skútrů. Část cesty je nutné absolvovat po povrchu ledovcového příkrovu Lomonosovfonna.

2 Souostroví Špicberky, norský Svalbard, s rozlohou 61 022 km², kde probíhá i český polární výzkum, se nachází v Severním ledovém oceánu.

3 Jeho Excelence Robert Kvile, velvyslanec Norského království v České republice, při zahájení Arktického festivalu 2020–21

4 Plakát s programem prvních tří měsíců Arktického festivalu 2020–21, ještě pod původním názvem s rokem 2020

ké vědy a kultury, nazvaný podle kulturního středobodu celé akce – koncertu avantgardní punkrockové kapky Už jsme doma a vydání jejího nového CD s názvem Kry.

Od listopadu 2019 do ledna 2020 se konalo v Praze, Českých Budějovicích,



ARKTICKÝ FESTIVAL 2020
WWW.ARKTICKYFESTIVAL.CZ
6/12/2020 – 31/3/2021
 TRADIČNÍ SETKÁNÍ SEVERSKÝCH A ČESKÝCH UMĚLCŮ A VĚDCŮ
 HUDBA, LITERATURA, FILM, DIVADLO, VÝSTAVY, PŘEDNÁŠKY
 ZAHÁJENÍ ARKTICKÉHO FESTIVALU
 S OMEZENOU PREZENTACÍ ÚČASTI NÁVŠTĚVNÍKŮ
 MUZEUM MĚSTA ÚSTÍ N/L (MASARYKOVA 1000, ÚSTÍ NAD LABEM-MĚSTO)
NEDELE 6. 12. 2020 V 15,00
 MGR. VÁCLAV HOLPEK, ŘEDITEL MUZEA MĚSTA ÚSTÍ N.L.
 J. E. ROBERT KVILE, VELVYSLANEC NORSKÉHO KRÁLOVSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE
 DOC. ING. MARTIN NOVÁK, PH.D., PROJEKTOR PRO VĚDU A VÝZKUM,
 UNIVERZITA JANA EVANGELISTY FURKYNE, ÚSTÍ N.L.
 ING. RICHARD KORBENT, PH.D., VĚDECKÉ KATEDRY EVOLUTIONÁRNÍ PROSTŘEDÍ, ÚPRAV
 A VĚDECKÝ INSTITUT JULIA VOH PAVBA, ÚSTÍ N.L.
 PROF. ING. JOSEF ELSTER, ČCČ, CENTRUM POLÁRNÍ EKOLOGIE,
 JIHOČESKÁ UNIVERZITA, ČESKÉ BUDĚJOVICE
 PHDr. ING. ZDENĚK LYČKA, MINISTERSTVO ZAHRAJNÍCH VĚCÍ
 MUDROSLAV MANDEL, SKUPINA UŽ JSME DOMA
 JAN RECHAL, ŽIVÝ VÝSTUP Z ČESKÉ ARKTICKÉ VĚDECKÉ STANICE NA ŠPICBERKÁCH

VÝSTAVY VERNISÁŽ BEZDROTHÉHO KU ZAHÁJENÍ FESTIVALU
 VÝSTUP ZDANMA, VĚDEČNÝ VÝSTAV A VIDEOPROJEKCE BUDOU KE ZHLEDNUTÍ DO 31. 1. 2021.
KUPOVNA
 O ŠIMBASUSSUKUVI, KTERÝ JEDL SVÉ ŽENY* MUVKÉ PŘEVĚTI OČMA AŽNA Z HŮRY
CHUDBA
 ŠAMSKÉ POKADKY A PŮVĚSTI* (ILUSTRACE LUBOŠA BRATNY)
KINOVNA
 KOTVYŠATA
 „KANADSKÁ ARKTIDA JE PLÁK ŽIVOTA“
 BĚHEM VERNISÁŽE BUDE MOŽNÉ
 ZHLEDNOUT I FOTOGRAFICKOU
 VIDEOPREZENTACI ŽEČNOMĚČKANA
 TRAVNÍKANA ŽILČURKA
 PAULNA JIŽENÉ BEKINGOVA MOŘE*
VERNISÁŽ A VIDEOPROJEKCE
 S OMEZENOU PREZENTACÍ ÚČASTI NÁVŠTĚVNÍKŮ
 VÝSTUP ZDANMA, VÝSTAVNA A VIDEOPROJEKCE BUDOU KE ZHLEDNUTÍ DO 31. 1. 2021.
REGIONÁLNÍ MUZEUM V TEPLICÍCH
 (ZÁMEČKÉ NÁM. 107/II, TEPLICE)
ČTVRTEK 10. 12. 2020 V 17,00
 VĚDEČNÝ VÝSTUP, EXPOZICE NA SEVERNÍ PÓL*
 ILUSTRACE JULIA PAVBA
FILM SPICBERKŮ
 FOTOGRAFIA
 JIŘIŠKA
 ANDRŠE
 RYHOUBKA
 „ARKTIDA“
 S TĚMI
 ARKTICKÝMI LEDŮMI
 FOTOGRAFICKÁ VIDEOPREZENTACE
 ŽEČNOMĚČKANA TRAVNÍKANA ŽILČURKA
 PAULNA JIŽENÉ BEKINGOVA MOŘE*
ONLINE PREZENTACE POLÁRNÍCH ČÍSEL TŘI ČASOPISŮ
PONĚLÍ 7. 12. 2020 OD 16,00
 HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/ADVOJKA (PA PRŮPIL CASOPIS A2)
 ONLINE PREZENTACE ARKTICKÉHO ČÍSLA AŽ „ŠAMSKÉ“ ČÍSLA PLAVU
 A „POLÁRNÍ“ ČÍSLA ŠEBOGAFKORU NORSKÉHO
KONFERENCE A VERNISÁŽ
MĚSTSKÉ MUZEUM A GALERIE DAČICE
ČTVRTEK 4. 2. 2021
16,00 ARKTICKÁ MINIKONFERENCE
 J. E. ROBERT KVILE, VELVYSLANEC NORSKÉHO KRÁLOVSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE
 JŮVŇNÍKŮ BRIVATVILÉ NORSKÁ GO ASINILÁČE K UZDRAVNĚ
 PROF. ING. JOSEF ELSTER, ČCČ, CENTRUM POLÁRNÍ EKOLOGIE, JIHOČESKÁ UNIVERZITA
 ČESKÉ BUDĚJOVICE, ČESKÁ ARKTICKÁ VĚDECKÁ INFRASTRUKTURA - STANICE
 JOSEFA SVĚBOHY NA SVALBARDU JAK DÁL V DOBĚ PANDEMIE BEZ PODPORY STÁTŮ*
 PHDr. ING. ZDENĚK LYČKA, MINISTERSTVO ZAHRAJNÍCH VĚCÍ
 „NA LYČCH NÁPĚČÍ ŠEČNÁČEK“
18,00 SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ VÝSTAV
 188 VÝSTAVŮ BUDOU KE ZHLEDNUTÍ DO 31. 1. 2021
ČESKO V ARKTICE / ARKTIDA V ČESKU*
 „ONI TASILJAO“ (FOTOGRAFIE PUBLIKU A... ZHLEDNUTÍ Z VÝKONNOSTI GÁŠNÁČKA)
 PLÁNOVANÝ PROGRAM AP S ÚČASTÍ ZAHRAJNÍCH NÁSTŮ PROBĚHNE V BŘEZNU 2021.
 ROZBĚHNE PŘEBĚH VĚŠCHŮ ARKTICKÉHO FESTIVALU 2020 JE UVEDEN NA
 WEBOVÉ STRÁNKĚ WWW.ARKTICKYFESTIVAL.CZ. KOORDINÁTOREM VĚŠCHŮ DOSAŽENÝCH
 SOUČASNÝ ARKTICKÝ FESTIVAL JE PHDr. ING. ZDENĚK LYČKA S KONTAKTNÍM
 ZAHRAJNÍCH VĚCÍ DR. ZDENĚK LYČKA@MZV.CZ, +420 776 700 181.

Tepličích a Plzni reciproční pokračování projektu ze Svalbardu pod názvem Arktický festival 2019 / Dny arktické a české kultury a vědy. Hlavním cílem bylo navázat na akci z r. 2018, prohloubit získané kontakty a zahájit spolupráci mezi novými partnery. Kromě představení klíčových bodů projektu z r. 2018 se odborné publikum a všichni zájemci mohli seznámit s jedinečnou kulturou ze Svalbardu, Laponska, Grónska, Norska a Dánska. Festival 2019 uspořádalo Centrum polární ekologie (CPE) Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ve spolupráci s Univerzitním centrem na Svalbardu (UNIS) se sídlem v Longyearbyenu, za podpory Fondu pro bilaterální vztahy v rámci Fondů Evropského hospodářského prostoru a Norska 2014–21. Dalšími partnery byly velvyslanectví Norska, Kanady, Dánska a Finska v Pradě, Norský polární institut a Institut Fridtjofa Nansena.

Již třetí ročník s názvem Arktický festival 2020–21 / Dny arktické a české kultury a vědy (Ústí nad Labem, Praha, Teplice, Dačice, České Budějovice a Hradec Králové) pořádá Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s Norským polárním institutem v Tromsø za podpory téhož fondu jako v r. 2019 (obr. 4). Mezinárodními partnery se sídlem v Praze jsou velvyslanectví Norska, Kanady, Velké Británie a Dánska a Honorární konzulát Islandu.

Festival byl zahájen 6. prosince 2020 v Muzeu města Ústí nad Labem vernisážími fotografické výstavy Kanadská Arktida je plná života a dvou výstav knižních ilustrací k českému překladu sámských a inuitských pověstí. Na televizním monitoru byla zároveň představena videoprezentace fotografií nedávno zesnulého Čechoameričana Stanislava Chládky pojmenovaná Fauna jižního Beringova moře. Norský velvyslanec, Jeho Excellence Robert Kvile (obr. 3), během slavnostního zahájení festivalu řekl výbornou češtinou: „Na severu – v Arktidě – máme určité problémy a je velmi důležité, aby se angažovaly i jiné státy. Právě proto máme radost z toho, že zaprvé Česká republika má vědeckou stanici na Špicberkách, a zadruhé, že Arktický festival rozšiřuje povědomí, co je Arktida, kde je Arktida a jakým problémům tam čelíme.“ Hlavní část festivalu 2020–21 proběhne kvůli pandemii až letos na podzim, a proto byl do názvu přidán i rok 2021.

O české stopě v Arktidě i v Antarktidě průběžně informují čeští polární vědci, a to ve vědecko-populárních programech televize, rozhlasu, v novinách, v odborných i populárních časopisech a na internetových portálech. Přibližují vědeckou část festivalu, který přispívá k provázanosti domácích a arktických vědy s kulturou. Společně vytváříme informační platformu o naléhavosti řešení globálních problémů Země. Idea prezentace práce českých vědců v Arktidě formou kulturně-vědeckých festivalů je rozpracována v odborně-popularizačním článku polského vědeckého časopisu *Oceanologia* (Punk's not dead, even at the Czech Arctic Scientific Station in Svalbard; 2020, 62/4: 622–627). Na konci článku najdete mediální reference. Myšlenka festivalu je přiblížena také v článku Aktuálně.cz (15. prosince 2020) v článku Punk není mrtev. Ani v hudbě, ani ve vědě.



5 a 6 Na začátku prvního velkého českého arktického projektu (29. září – 10. října 2007) dopravila skupina vědců a logistiků dva kontejnery na přístavní molo v městečku Pyramiden (obr. 6). Zleva v horní řadě technik zodiaku Ladislav Smetana, kameraman Miloslav Dvořáček, algolog Josef Elster a klimatolog Kamil Láška; vpředu botanička Jitka Klimešová a projektant a logistik Alois Suchánek. Snímky z archivu Centra polární ekologie PřF JU

Ani na Špicberkách, ani v Teplicích. Česká televize ve spolupráci s CPE PřF JU připravila dokument Čeští vědci v tající Arktidě, který byl uveden na ČT2 26. a 27. ledna 2021 (dostupný v archivu ČT).

Český polární výzkum v číslech

Jak jsme uvedli již v článku na str. 2–5 této Živy, obě české polární stanice byly až do konce r. 2019 součástí systému velkých vědeckých infrastruktur a spolupracovaly na projektu Česká polární výzkumná infrastruktura, zajišťujícím provoz stanic a podporujícím dlouhodobý výzkum. Na tento projekt navazovalo v období 2016–19 dalších 21 národních a 11 mezinárodních projektů a služby českých polárních infrastruktur využilo 660 uživatelů z 63 národních a 106 mezinárodních organizací, kteří publikovali celkem 195 vědeckých článků,



210 článků v recenzovaných časopisech a 6 kapitol v monografiích. Bylo obhájeno 46 závěrečných prací, od bakalářských až po jmenovací řízení profesorem.

V návaznosti na aktivity obou těchto infrastruktur se čeští vědci a logistci ve spolupráci s pracovníky ministerstev (zahraničních věcí, životního prostředí i školství, mládeže a tělovýchovy) podílejí na práci Výboru pro životní prostředí v rámci Antarktického smluvního systému (CEP/ATCM), Vědeckého výboru pro výzkum Antarktidy (SCAR) a Výboru manažerů národních antarktických programů (COMNAP). V r. 2019 byla Česká republika hostitelem konference Antarktické smlouvy (ATCM 2019 – Antarctic Treaty Consultative Meeting; www.atcm42-prague.cz).

Neméně aktivní jsou naši vědci a logistci v zapojování do mezinárodních struktur v Arktidě. Pracovníci CPE a dalších spolupracujících institucí zastupují ČR v organizacích, které koordinují výzkum Arktidy: Mezinárodní výbor pro arktickou vědu (International Arctic Science Committee, IASC; www.iasc.info), Arktická univerzita (University of the Arctic, UArctic), Fórum provozovatelů arktického výzkumu (Forum of Arctic Research Operators, FARO), Asociace juniorních polárních vědců (Association of Polar Early Career Scientists, APECS), Národní vědecký fond USA (USA National Science Foundation), Arctic-FROST (Arctic Frontiers Of Sustainability): Resources, Societies, Environments and Development in the Changing North (Arctic-FROST Network). CPE zastupovalo Českou republiku na druhé ministerské vědecké konferenci (2nd Arctic Science Ministerial) v Berlíně a české zájmy v Arktidě bude opět hájit na 3rd Arctic Science Ministerial v Tokiu. Z velmi důležitých aktivit lze zdůraznit také Týden arktické vědy (Arctic Science Summit Week, ASSW) zorganizovaný v r. 2017 v Praze, což je největší každoroční setkání arktických vědců, podobné jako konference Antarktického smluvního systému.

Nakladatelství MUNI Press již 10 let vydává mezinárodní časopis *Czech Polar Reports*, který se českému polárnímu výzkumu systematicky věnuje.

Seznam důležitých mediálních výstupů najdete na webových stránkách Živy. Aktuální program festivalu lze sledovat na www.arktickyfestival.cz.